function are examined. The comparative analysis of the verbal addressee representation reveals the specific features of the national political discourses under study.

Key words: *political advertising, political slogan, addressee, addressee category, implicit information.*

УДК 811.14: 821.14

Кожуховська Ю.В., асп.,
Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУ *ПОДОРОЖ* У НОВОГРЕЦЬКІЙ ПОЕЗІЇ XX СТОРІЧЧЯ

Статтю присвячено виявленню передумов становлення концепту ПОДОРОЖ у новогрецькій поезії XX сторіччя; розглянуто фактори, які сприяли становленню мотиву подорожування як основного компонента грецької етнолінгвокультурної свідомості, виявлено специфічні риси функціонування цього концепту в новогрецькій поезії XX сторіччя.

Ключові слова: *концепт ПОДОРОЖ, передумови становлення концепту ПОДОРОЖ, новогрецька поезія, грецька етнолінгво-культурна свідомість.*

Подорож – невід'ємний складник грецької поезії, яка є провідним елементом у житті греків від Гомера до наших днів [9]. Концепт «Подорож» продовжує відігравати впливову роль у новогрецькій поезії 20 століття: поети звертаються до варіацій мотивів мандрування, до різних стилістичних прийомів, в основі яких лежить ідея подорожі.

Метою статті є виявлення передумов, які вплинули на становлення концепту «Подорож» у новогрецькій поезії XX століття. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання: 1) виділити типи передумов становлення провідної ролі подорожі в етнолінгвокультурній свідомості греків, 2) визначити специфіку прояву концепту «Подорож» у новогрецькій поезії XX століття.

Поезія є безпосереднім провідником вираження етносвідомості грецького народу, процес формування якої почався в найдавніші часи. Однак саме в новітній поезії можливо виявити прояви сучасної грецької етнолінгво-культурної свідомості, що підтверджує актуальність звернення саме до матеріалу XX століття.

Лакофф та Джонсон доводять, що метафора «Життя – це подорож» займає центральне місце в людському розумінні життя [7]. Її можна вважати передумовою звернення до концепту «Подорож», властиву всьому людству. Невипадково, у світовій літературі образ подорожі займає важливе місце. Однак його забарвлення диференціюється в літературах різних країн. У новогрецькій поезії цей концепт має свою специфіку, цьому сприяла унікальність передумов, які призвели до становлення етнолінгвокультурної свідомості грецького народу такою, якою вона є тепер.

Географічні особливості території проживання етносу в першу чергу впливають на його життєдіяльність, світосприйняття і особливості творчого самовираження його представників. Зародження грецької культури відбувалося в природному середовищі, яке характеризувалося середземноморським кліматом, безліччю островів, протяжністю придатної для мореплавців берегової лінії. Гірський ландшафт Греції був причиною нестачі орних земель і надавав не так багато можливостей для здійсненні сухопутних подорожей; тому давні греки зверталися до мореплавання як до основного способа подорожування, все більше розширюючи географію своїх маршрутів. З VIII – VII століть до н. е. почався процес так званої Великої Грецької Колонізації, цей процес супроводжувало вдосконалення засобів переміщення по відкритому морю. Сотні грецьких колоній віддалилися від своїх метрополій на величезні відстані.

Тож мореплавання стрімко розвивалося. Отже, природні умови зіграли вирішальну роль у розвитку подорожей, в першу чергу морських, як основоположної риси грецької культури, та становленні концепту «Подорож» як невід'ємної частини грецької лінгвокультури і міфопоетичної свідомості етносу.

З географічних передумов витікають соціокультурні та історичні: у зв'язку з географічними чинниками став необхідним розвиток зовнішньої торгівлі. Задля знаходження нових ринків збуту грецькі мандрівники прагнули вийти за межі відомого їм світу і відвідували незнані краї. У різних точках античного світу зміцнюються торговельні зв'язки і встановлюються впливові центри торгівлі: до V ст. до н. е. Пірей став одним з найзначніших торгових центрів античного світу; виходять на перший план Атени, Коринф, Мегара, Сіракузи, Массилія. Складалися періпли, з'явилися нові явища, що були зумовлені підвищеною рухливістю населення, наприклад, проксенія. Торгівля процвітала упродовж усього архаїчного і класичного періодів, а в елліністичний період досягла ще більш глобальних масштабів.

Історія фіксує безліч мандрівників, що відправлялися в далекі подорожі і розширювали сферу знань греків про світ в ту епоху. Давньогрецький географ Піфей близько 325 року до н. е. здійснив плавання Атлантичним океаном на північ і досяг півострова Скандинавія. У другому столітті до нашої ери Евдокс відвідав Єгипет та Індію. Отже, супутнім подорожам чинником було не тільки розвиток торговельних відносин, а й прагнення розширити та впорядкувати знання. Так, Ератосфен Кіренський використовував відкриття Піфея при складанні карти Ойкумени. У другому столітті, подорожуючі провінціями Греції, керувалися путівником Павсанія. У II столітті Арріан також склав «Описи подорожі Понтом Евксинським» з характеристикою вже відкритих дослідниками країн.

Ще однією значною причиною переміщень були військові походи, які іноді суміщалися з науковим пізнанням світу: під час походу Олександра Македонського Берда, Неарх, Андросфен і Гієрон досліджували раніше невідомі грекам місцевості. Подорожування також мотивувало культурне і духовне життя: це і Олімпійські ігри, і релігійні паломництва. Отже, розвиток торгівлі, прагнення до пізнання світу, наукові відкриття, релігійні та культурні фактори створии соціокультурні передумови, які заклали основи становлення концепту «Подорож» у етнолінгвокультурній свідомості грецького народу.

Мітологічні передумови є одними з найвпливовіших, оскільки мітологічна спадщина античної цивілізації не тільки надихала різні покоління новогрецьких поетів, а й послужила своєрідною базою усій європейської культури. На думку Апостолоса Бенатсиса [9], еллінізм подорожує по всьому світу, як гомерівський Одіссей. Давньгрецьк мітологічні сюжети неодноразово осмислювалися і переосмислювалися новогрецькими поетами XX століття. Звернення до античних мотивів – можна вважати своєрідною подорожжю поетів у часі. Ступінь їх трансформації різноманітна: від повного запозичення мітологічних сюжетів до розширення і кардинальної трансформації.

З мітологічними передумовами тісно пов'язані літературні. Якщо розглядати літературу країни в цілому, то можна простежити успадкування жанрів, мотивів, концептів, рис, які розвивалися від епохи до епохи, від покоління до покоління. Найяскравішими виразниками цієї ідеї були Костис Паламас, Ангелос Сікельянос і Константинос Кавафіс. Кавафіс, на думку Сефериса [5], відчуває традицію грецької культури – античної, візантійської та сучасної – як нерозривну єдність, вписану в контекст світової культури. У даному контексті є очевидним вплив давньогрецької літератури, яка не тільки служила основою грецької культури, але й яку активно перекладали новогрецькою мовою і поети XX століття.

У мітах подорожування займає першорядну роль. Мітологічний світ не залишається нерухомим: персонажі переміщуються по всьому мітологічному топосу: Артеміда переносить Іфігенію в Тавриду, мандрують Дедал, Тесей, Персей, переміщаються боги. Персонажі здійснюють сухопутні подорожі: мандрує Геракл, Тесей відправляється в Атени по суші, здійснюють подорожі між світами: вознесіння на Олімп і сходження в царство Аїда. Однак, у першу чергу, міти і твори античних авторів пронизані мотивами морських подорожей, представлених у найрізноманітніших варіаціях. Так, здійснюють свій похід за золотим руном аргонавти на чолі з Ясоном з Іолка до Колхіди на кораблі «Арго», Геракл плаває до геркулесових стовпів, Іфігенія і Орест повертаються з Тавриди, відбуваються походи в Фіви, мандрують герої Троянської війни, в тому числі безліч сюжетів присвячено поверненню грецьких героїв з Трої: повернення Одіссея, Агамемнона, Аякса, Менелая («Одіссея», «Повернення», «Телегонія»). Розвинена система мітичних морських істот (морські старці, німфи, нереїди) підтверджує значущість подорожування морем у грецькій лінгвокультурі.

Мотив подорожування відбився в гімнах, наприклад «Гімн Деметрі», в ліриці: до образу корабля звертається Алкей [8], заклавши основи для подальшого розвитку метафори «Корабель – це держава». Подорожі були не тільки елементом творчості поетів, у своєму житті вони також багато подорожували [6]. Слід відзначити роботи Геродота, Страбона, візантійського мандрівника Косми Індікоплевста, які намагалися осмислити географічні знання про навколишній світ.

Концепт «Подорож» знайшов яскраве втілення в грецькому романі. За спостереженням М. М. Бахтіна [1], в авантюрному романі – випробуванні викрадення, втеча, переслідування, пошуки, полонення пов'язані з хронотопом дороги, різного роду дорожними зустрічами і відіграють величезну роль; дія вимагає більше простору і відбувається в різних країнах, на суші і на морі. І якщо в авантюрному романі–випробуванні всі дії зводяться до вимушеного руху у просторі, бо героями керує доля,

то в авантюрному побутовому романі герой проявляє ініціативу [1]. Життєвий шлях у ньому зливається з шляхом мандрування, виявляється ідея перетворення–тотожності: цьому передували зокрема фольклорні та мітологічні традиції, до цього типу належать ранньохристиянські кризові житія [1]. Таким чином, безліч мітів і творів античних авторів ґрунтуються на мотиві подорожей, особливо морських, разом вони послужили основою для кількох поколінь новогрецьких поетів.

Незабутній слід у свідомості новогрецьких поетів лишила і боротьба Греції за незалежність 19 століття. Світоглядним фундаментом для поезії 20 століття послужили три літературні школи: Атенська, яка взяла курс на просвітництво греків щодо їхнього минулого, Іонічна, в якій провідною була тематика звільнення Греції, Нова Атенська – течії романтизму. Ідейна спрямованість цих шкіл сприяла тому, що давньогрецькій спадщині приділялася підвищена увага, і теми брали в основному з античної традиції.

У 10-і роки XX століття панує неоромантичний напрямок у поезії, в наслідок чого домінує використання мітологізованих мотивів. Продовжує поетичну діяльність Костис Паламас. Результатом розробки Паламасом мотиву подорожі стали неологізми, наприклад «νησόσπαρτη», «πολυκάραβο»; він в своїх творах поетично подорожує землями своєї батьківщини [9]. У творчості Каріотакіса виділяється мотив втечі, поет ставить акцент на духовному шляху людини [9], актуалізуючи згадувану нами концептуальну метафору «Життя – це подорож». Костас Варналіс у збірці «Стільники» оспівує мітологію Греції і її спадщину, творчість Ангелоса Сікельяноса також ґрунтується на мітологічних традиціях.

В поезії Константиноса Кавафіса також відчутно античну спадщину, але водночас вона є провідником інших настроїв. На думку С. Б. Іллінської [3, 506], Кавафіс розкривав глибинне осягнення сучасності, акцентуючи головну увагу на явищах занепаду і розкладання старого світу. На світогляд К. П. Кавафіса вплинули творчість афінської романтичної школи та історична ситуація – колонізація Єгипту Англією [4]. Концепт «Подорож», переплетений з античною традицією, проявився у творчості поета в соціально-критичному ракурсі.

Історична тематика і використання образу подорожі крізь призму сюрреалізму стали складниками естетичної платформи «покоління 30-х». Найяскравіше цей концепт відбився у творчості Георгоса Сефериса, Одіссеаса Елітиса і Яніса Рицоса, які зверталися до античної спадщини для того, щоб зрозуміти сучасність і висловити своє ставлення до насущних явищ дійсності. Основним джерелом творчості Сефериса, який часто перебував за межами батьківщини, була антична Греція і сучасність його країни [2]. Елітис вдається до неологізму «Ηλιάτορας» і, як відзначає Апостолос Бенатсис [9], використовує алюзію на Алкея: образ пароплава – це і є Греція.

Відмінною рисою творчості поетів течії постмодернізму, яка пов'язана перш за все з перенесенням акцентів на суб'єктивне, внутрішнє, кризове світовідчуття персонажів, є подорож в уяві, подорож уві сні та подорож у часі, пов'язані з морем.

Таким чином, звернення до концепту «Подорож» новогрецьких поетів XX століття є наслідком розвитку літературних традицій і відображає новий рівень розкриття змісту грецької етнолінгво-культурної свідомісті. Можна виділити такі передумови, що послужили основою формування концепту «Подорож» як домінанти світогляду

грецького народу: географічні, соціокультурні, історичні, мітологічні, фольклорні, літературні. Для новогрецьких поетів цього періоду найсуттєвішим чинником стала мітологічна спадщина і вплив художнього напряму, в рамках якого проходила їх творчість. На використання мотиву подорожі в поезії також вплинуло архетипове сприйняття світу через призму концептуальної метафори «Життя – це подорож». Специфічною ж формою подорожування, засвідченою в грецькій лінгвокультурі, є морські подорожі, широко висвітлені в новогрецькій поезії 20 століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М.: Худож. лит., 1975. – 504 с.
2. Джувага В. Трагический певец Эллады трагического XX века: к 35-летию со дня смерти / В. Джувага // ХРОНОС, N7, 2006. – С. 4
3. Ильинская С.Б. Греческая литература [второй половины XIX в.] / С.Б. Ильинская // История всемирной литературы: в 8 томах. – Т. 7, М.: Наука, 1991. – С. 528—532.
4. Ильинская С.Б. Поэтический мир Константиноса Кавафиса / С.Б. Ильинская // Кавафис К. Лирика. – М.: Худ. лит-ра, 1984. – 159 с.
5. Сеферис Г. К.П. Кавафис и Т.С. Элиот: параллельные // «Комментарии» № 15, 1998. – С. 25.
6. Hunter R., Rutherford I. Wandering Poets in Ancient Greek Culture: Travel, Locality and Pan-Hellenism / Richard Hunter, Ian Rutherford, Cambridge/New York: Cambridge University Press, 2009. – 313 p.
7. Lakoff G. & Johnson M. Metaphors We Live By / George Lakoff & Mark Johnson, Chicago: The University of Chicago Press, 1980. – 242 p
8. Paschalis M. Horace and Greek Lyric Poetry / Michael Paschalis, Rethymnon: Rethymnon Classical Studies, Vol.1, 2002. – 195 p.
9. Μπενάτσης Α. «Χρόνους μας ταξιδεύει…»: Το ταξίδι στην ποιητική μυθολογία του Παλαμά, του Καρυωτάκη και του Ελύτη / Απόστολος Μπενάτσης [Електронний ресурс] // URL: http://www.eens-congress.eu (дата звернення: 15.03.2014)

Стаття надійшла до редакції 17.04.2014 р.

Кожуховская Ю. В., асп.,
Институт филологии КНУ им. Тараса Шевченко, г. Киев

ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ КОНЦЕПТА *ПУТЕШЕСТВИЕ* В НОВОГРЕЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ XX ВЕКА

Статья посвящена выявлению предпосылок становления концепта «Путешествие» в новогреческой поэзии XX века; рассмотрены факторы, которые способствовали фомирования мотива путешествия как основного компонента греческого этнолингвокультурного сознания, выявлены специфические черты функционирования этого концепта в новогреческой поэзии XX века.

Ключевые слова: *концепт ПУТЕШЕСТВИЕ, предпосылки становления концепта ПУТЕШЕСТВИЕ, новогреческая поэзия, греческое этнолингвокультурное сознание.*

Julia Kozhukhovska, PhD Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE CONCEPT *JOURNEY* FORMATION IN MODERN GREEK POETRY OF THE 20TH CENTURY

The article is devoted to the determination of the factors that influenced the formation of the concept "Journey" in modern Greek poetry of the 20th century. The factors that contributed to the formation of travel motive as the main component of Greek ethnolinguocultural consciousness are studied. The specific features of the functioning of this concept in the Greek poetry of the 20th century are distinguished.

Key words: *concept JOURNEY, factors influenced the formation of the concept JOURNEY, Modern Greek poetry, Greek ethnolinguocultural consciousness.*

УДК 811.112.2

Колесник Р.С., к.філол.н.,асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПОЕТИЧНІ ПЕРЕКЛАДИ ОСТАПА ТАРНАВСЬКОГО (на матеріалі німецько-російських перекладів)

На основі аналізу перекладів віршів Г. Гессе, С. Ґеорге визначено аспекти впливу особистості перекладача на результат поетичного перекладу, проаналізовано мовно-стилістичні особливості перекладацького методу О. Тарнавського, а саме: відхід від смислу оригіналу заради збереження рими поетичного тексту; незбереження особливостей пунктуації тексту оригіналу; часткове збереження стилістичних фігур, високий рівень міжкультурної компетенції; використання стратегії одомашнення.

Ключові слова: *поетичний переклад, перекладацький метод, вплив особистості перекладача.*

Остап Тарнавський, відомий поет, перекладач, критик, літературознавець, народився у Львові, де й провів своє дитинство та юність. Проте змушений був емігрувати спочатку до Австрії, а потім переїхав до США. У своїй книзі «Відоме й позавідоме» він сам вказував на велике значення художнього перекладу для української мови і літератури: «Переклади мають подвійне значення: вони збагачують українську літературу творами чужинних письменників та й допомагають нашим письменникам у праці над мовою, над стилем…».

Книжка «Поетичні переклади», котра спонукала до даної перекладацької розвідки, вийшла друком напередодні 90-ліття Остапа Тарнавського. Для проведення перекладознавчого аналізу з метою встановлення мовно-стилістичних особливостей перекладацького методу О.Тарнавського було обрано переклади віршів Г. Гессе, С. Ґеорге.